

Виховний потенціал архітектури

У навчально-виховному процесі в українській школі поки-що недостатньою мірою використовується потужний виховний потенціал архітектури - особливого різновиду творчості, що поєднує в собі художній і технологічний аспекти.

Серед інших мистецтв архітектура виділяється, у першу чергу, такою функцією як формування середовища людської життєдіяльності. Системність останньої визначає системний характер того, що їй служить. Тому творам архітектури властиве існування в системі, в ансамблі. Звідси походить організуюча функція архітектури по відношенню до інших мистецтв. Архітектура утворює основу середовища, в якому існують їх твори, визначає можливості їх синтезу.

Зазвичай архітектуру відносять до мистецтв просторових, у яких образ існує у просторі й не змінюється з часом. Архітектурні структури тривимірні, уявлення про них складається внаслідок співставлення картин, які послідовно відкриваються з різних точок зору. Образ архітектурного твору набуває повноти лише у єдності матеріально-просторових структур та тих життєвих функцій, які вони забезпечують.

Об'єктом сприйняття, через який людина осягає архітектуру, служить форма. Через неї висловлюються та сприймаються образи, що несуть загальнокультурну інформацію, на неї спрямовані естетична творчість та естетична оцінка. Форма архітектурного твору – це «внутрішній зв'язок та спосіб взаємодії матеріальних елементів і просторів твору архітектури між собою та оточенням, дані нам у чуттєвому сприйнятті... Разом з тим, це естетично впорядкована конструкція, створена за «законами краси» й наділена естетичною цінністю» [3, с.10]. Незмінною основою для уявлень про архітектурну форму залишається класична тріада Вітрувія – *firmitas, utilitas, venustas* («міцність, користь, краса») [2, с.28].

Матеріальні та просторові елементи архітектури можна розглядати також як знаки – носії інформації. Система архітектурних форм виступає в якості засобу комунікації між людьми й має власне семіотичне значення. Окрім знаків суто практичної спрямованості, існують і такі, що становлять ідейно-образний зміст споруди. Саме вони утворюють художню мову архітектури.

Ця художня мова невіддільна від національної культури, яка втілюється через архітектуру в характері предметно-просторового середовища. Свого часу тенденції самоствердження націй спонукали розвиток самобутніх художніх засобів архітектури в межах національних шкіл (в українському історичному ареалі були три такі періоди: Київська Русь, козаччина, початок ХХ століття).

Можна сказати, що архітектура – матеріалізована в монументальних формах інформація про час, суспільство, людей, стосунки між ними, їх культуру, смаки, спосіб мислення. Ця інформація не лише активно впливає на формування поведінки людей одного часу, але й пов'язує різні покоління та епохи, утворює важливу частину колективної пам'яті людства. Кращі, так звані «знакові» споруди кожної епохи втілюють її ідеали, етичні та естетичні, надаючи їм матеріальності.

Отже, архітектура – це унікальне явище культури, один із способів естетичного самовираження суспільства. Здавна мислителі намагалися дати пояснення цьому феномену. Леон Батіста Альберті у своєму знаменитому трактаті про архітектуру визначив її як «мистецтво, без якого ніяк не можна обійтися і яке приносить користь, поєднану з насолодою та гідністю» [1, с.5]. Він наголошував на гуманній спрямованості архітектури, виділивши головну її мету – служіння людям.

Перелік функцій архітектури настільки багатоплановий, що він практично співпадає з основними функціями культури. Як і культура, вона проходить через постійне оновлення, зберігаючи наступність, використовуючи досвід минулого та його спадщину. Поєднання нового і старого в оточенні людини, досягнутого фізичним та духовним зусиллям

різних епох, становить одну з форм «пам'яті» культури, яка забезпечує неперервність її розвитку та неповторний зміст її національних і місцевих типів. Недаремно час називають «четвертим виміром» буття культури, а, отже, й архітектури як особливого способу матеріальної фіксації культурних кодів різних епох.

Архітектурне оточення людини впливає на її емоції, свідомість та поведінку і, ширше, - на ставлення до життя, формування ціннісних орієнтацій. Втілені в творах архітектури ідеї належать до найактивніших засобів ствердження певного світогляду та ідеології.

Як бачимо, унікальність архітектури виявляє себе через систему якостей, які зумовлюють розмаїття виховних можливостей. Окрім суто естетичного, ці можливості охоплюють етичне, моральне, патріотичне, екологічне (оскільки архітектура – частина життєвого простору людини, невіддільна від природного середовища) виховання. Науково-методична розробка виховних технологій засобами мистецтва архітектури сприятиме становленню всебічно розвиненої, патріотичної, культурної та соціально свідомої особистості.

Література

1. Альберти Л.Б. Десять книг о зодчестве. Т.1. М., Изд-во Всесоюзной Академии архитектуры, 1935.
2. Витрувий. Десять книг об архитектуре. М., Изд-во Всесоюз. Акад. Архитектуры, 1936, с.28.
3. Иконников А.В. Художественный язык архитектуры. – М.: Искусство, 1985.
4. Соченко В. У пошуках нової гармонії./Урядовий кур'єр, № 219, 2003р.